

2019 • MAART

MARIËNBURG

JAAR 36 • 01

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

MISSIONERING ALS LEERSCHOOL

MIGRERENDE GODEN

LEVEN VANUIT HOOP

OORSPRONG VAN TIJDORDENING

GELOOF ALS LEVENSVERRAAM

MARIABRIEVEN

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELLEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2019 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Leon Goertz

Adrie de Jong

Ad Krijnen

Jacques van Leeuwen

Ria Schoenmakers – van Osch

REDACTIE-SECRETARIAAT

Lidy Verdegaal

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIS: VACATURE!

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

KATHOLIEKE MISSIONERING
OPNIEUW BEKEKEN

MAAIKE DE HAARDT

07

REISREFLECTIE

RIA SCHOENMAKERS - VAN OSCH

09

25 MAART: OORSPRONG VAN
RELIGIEUZE TIJDORDERING

A. SCHEER MSC

12

IK LEEF VAN DE CHRISTELIJKE HOOP

Interview ds. Theo Hettema

MICHEL BESNARD

15

GELOOF ALS LEVENSVERRAAM

LEON GOERTZ

18

DE GODEN VERHUIZEN MEE

THEA VAN BLITTERSWIJK

20

12 BRIEVEN OVER MARIA

MARGRIET GOSKER EN YOSÉ HÖHNE SPARBORTH

EN DE COLUMNS

17 Erik Jurgens: Secularisatie en kerkverlating

23 Leon Goertz: Huid

24 Huub Schumacher: Straks met Pasen... moet ik dan
blozen?

CORRECTIE

In het decmbernummer 2018 van *Mariënborg Magazine* stond op pagina 22 een Onzevader van de heer Winnips. Hij meldde de redactie dat er helaas een fout in de laatste regel van zijn tekst zat. In plaats van 'macht' moest er 'kracht' staan. De laatste regels moeten dus zijn: *'Zo kome uw koninkrijk, kracht en heerlijkheid voor altijd'*.

ONZEVADERS

De redactie ontving van lezers meerdere versies van Onzevaders en ook een geloofsbelijdenis. We hebben niet de ruimte om deze in het magazine te plaatsen – en het past ook niet in ons redactiebeleid. De discussie hierover, ontstaan naar aanleiding van een artikel van Leo Le Large, wordt hierbij gesloten.

Toch behoefte om iets te schrijven? Lees dan op pagina 11 onze oproep.

- VERSPREID MARIËNBORG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U EENS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEND
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

Het volgende nummer verschijnt medio mei 2019. Bijdragen uiterlijk 23 maart aan het redactie-adres.

PURITEINS, PROGRESSIEF, PROFETISCH OF PRUDENT?

Zo'n 27 jaar geleden hebben wij Noël begraven, 36 jaren jong, een jongere broer van mijn vrouw, overleden aan aids waar toen nog weinig tegen te doen was. Als onwetende homo had hij dat jaren eerder opgelopen, door onbeschermd seks in een vrijgevochten leven met veel wisselende contacten. Zijn uitvaart was in de parochiekerk in het Brabantse dorp waar hij geboren was, misdienaar geweest, de rol van Pilatus had gezongen in 'Jesus Christ Superstar'. We hebben buiten de kerk witte ballonnen opgelaten, ook mijn ouders. Noël werd begraven op het naastgelegen kerkhof.

Dat ging allemaal niet zonder slag of stoot. Mijn schoonmoeder, die wegliep met Mgr. Bekkers, had al haar overredingskracht nodig om haar pastoor te overtuigen dat hij een gewone uitvaart niet kon weigeren. Dat respect voor het leven en voor trouwe parochianen ging boven de letter van de wet en de eventuele toorn van het bisdom. Zo had zij zelf ook niet echt gearzeld (denken wij) toen Noël op een dag uit de kast kwam. Uiteindelijk ging ook de pastoor 'om', én voor. Met mijn San Salvator koor heb ik toen o.a. het Oosterhuisdubbellied 'Waarom, wanneer' gezongen: Waarom werden wij zo onbestaanbaar onontkoombaar ik en jij, ik en Gij? Daar moest ik toch aan denken, niet alleen toen de Nashville-verklaring de protestanten in ons land verwarde, maar ook toen het CDA 'om' ging in de kwestie van het kinderpardon. Het leven is weerbarstig. Geloven binnen een kerk en opereren in de politiek zijn rondt een uitdaging. Gewortelde kinderen laten blijven en vluchtelingen opnemen verdelen ons. Medemensen met een andere seksuele geaardheid of moraal werken verwarrend: ben je puriteins of progressief?

TER-
ZIJ-
DE

En wat kun je beter zijn: protestant, vanwege de profetische aanpak met het kerkasiel – ondanks Nashville – of katholiek, vanwege prudent opereren rondom kinderpardon buiten het zicht van de camera's – ondanks misbruik en dogmatiek? Wat doe je als kritisch katholiek?

Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen. Uiteindelijk is niet de vraag of je het juiste standpunt inneemt, maar of je je medemens – kind, lhbt, vreemdeling – recht in de ogen kunt kijken.

TEKST
MAAIKE DE HAARDT
FOTO'S
STOCK

KATHOLIEKE MISSIONERING OPNIEUW BEKEKEN

Religie en politieke macht gaan vaak hand in hand. Dat toont ons koloniaal verleden. Hoe werkte met name het christendom naast bevrijding ook uitbuiting in de hand? Wat kunnen we ervan leren om in onze dagen pijnlijke fouten te vermijden?

Aan bisschop Desmond Tutu wordt het volgende citaat toegeschreven: "Toen de missionarissen kwamen hadden zij de Bijbel en wij het land. Ze zeiden: 'Laat ons bidden'. Wij sloten onze ogen. Toen we ze weer openden hadden wij de Bijbel en zij het land". Met deze uitspraak wijst Tutu op een

van de pijnlijkste kanten van de missiegeschiedenis, namelijk haar intense verwevenheid met het westers kolonialisme. Grote aantallen mannen en vrouwen trokken vanaf ongeveer 1870 naar alle delen van de wereld om te missioneren. Zonder hier afbreuk te willen doen aan het vele goede, pionierende en bewonderenswaardige werk dat zij deden, kan niet ontkend worden dat deze goede en onvermoeibare inzet ook een schaduwkant heeft. Inzicht in die schaduwkanten van kolonialisme en missie is van belang om op een betere manier met huidige vragen en problemen om te kunnen gaan. Denk hierbij aan vragen rondom multi-culturaliteit, multi-religiositeit, vreemdelingen, vluchtelingen en migranten.

VEROVERING EN BEKERINGSDRANG De klassieke missieperiode viel grotendeels samen met de grote koloniale expansie van het Westen in Afrika en Azië. In 1492 'ontdekt' Columbus Amerika. Het was het Spaanse antwoord op de Portugese expansie, met als meest bekende voorbeeld de ontdekking van Kaap de Goede Hoop in 1488 door Bartolomeus Diaz op zijn zoektocht om het zuiden van Afrika steeds verder te verkennen. De nieuw ontdekte landen werden 'verdeeld' tussen Spanje en Portugal. Zij waren in die tijd in een hevige concurrentiestrijd gewikkeld over hun uitbreidingsgebieden en wendden zich uiteindelijk tot de paus om tot een oordeel te komen. Dat werd de bul *Inter Caetera* (1493) waarin de wereld gesplitst werd in een Spaans en Portugees deel.

BEZETTING VAN LAND EN ZIEL Met de opkomst van de Reformatie werd de religieuze legitimiteit van deze verdeling ter discussie gesteld: de paus (aldus de reformatoren en ook de andere Europese vorsten) had hier simpelweg het recht niet toe. Maar nooit werd ter discussie gesteld dat Europese vorsten het recht hadden om soevereine rechten en het bezit van het land in deze nieuwe werelden te claimen. Evenmin werd betwist dat de oorspronkelijke bewoners van die landen onder internationaal recht, géén soevereine rechten op hun land konden doen gelden. Volgens *Inter Caetera* spreekt het als vanzelf dat de vorsten voor het heil van de zielen van de

bewoners van die barbaarse naties moesten opkomen, en daarom dienen de barbaarse naties te worden onderworpen en tot het christelijk geloof gebracht. Hiermee werden de koloniale expansie en de christelijke missie onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De echt grote en succesvolle missioneringsgolf begint in dezelfde periode dat ook de westerse handelsbelangen tot heel Afrika doordringen en uiteindelijk ook daar tot Europese politieke overheersing leiden. De eerste missioneringsimpulsen kwamen van protestantse zijde. Vanaf begin 19e eeuw ontstonden er allerlei missieorganisaties, eerst Engelstalig en later ook vanaf het Europese continent. De katholieken volgden snel daarop en zij speelden een grote rol in de evangelisatie van Afrika.

BEVRIJDEN VAN SLAVERNIJ Kardinaal Lavigerie, stichter van de Witte Paters, was hierin een van de drijvende krachten. Hij wilde ook de binnenlanden in West- en Oost-Afrika evangeliseren. Het was zijn droom om de oude kerk van Afrika te doen verrijzen door, wat hij noemde, 'een christelijk koninkrijk' in het hart van equatoriaal Afrika te stichten. De expansie van de missionaire beweging in die tijd werd gedragen door de groeiende opvatting in Europa van een christelijke verantwoordelijkheid voor de 'verbetering' of 'verheffing' van Afrikaanse volken. Niet voor niets was daar de antislavernijhouding van Lavigerie en zijn evangelisatieopdracht in Afrika.

Wat de handel betreft: naar de overtuiging van antislavernij-actievoerders, humanisten, liefdadigheidsmensen en missionarissen, was één van de manieren om de slavenhandel te stoppen, een alternatief bieden in de vorm van legale handel. Handel, zo was de overtuiging, zou in zijn algemeenheid al een 'beschavend' effect hebben op de Afrikaanse volken en daarmee dus ook de greep en invloed van de slavenhandel op de West-Afrikaanse kust en de binnenlanden van Centraal- en Oost-Afrika verminderen.

SCHOLING EN DEKOLONISATIE Met hun onderwijs, en vooral ook met hun Bijbelvertalingen in de lokale talen, droegen missionarissen in belangrijke mate bij aan het ontwikkelen van de lees- en schrijfvaardigheden van de Afrikaanse bevolking. Wie zich afvraagt waarom de Bijbel zo'n grote betekenis heeft in Afrika, vindt hier de wortels: de mensen leerden lezen via de Bijbel. Het was lange tijd het enige boek dat mensen in hun moedertaal konden lezen. In veel gevallen was het kunnen lezen van de Bijbel een voorwaarde om gedoopt te kunnen worden. Bekerings- en onderwijs gingen lang hand in hand, vanuit de overtuiging dat onderwijs onmisbaar was voor bekerings.

Het gaat er hier om de effecten van kolonialisme en missie

Bekering en onderwijs gingen lang hand in hand, vanuit de overtuiging dat onderwijs onmisbaar was voor bekerings

op de lokale bevolking zichtbaar te maken. Maar daarnaast, en misschien nog wel meer, willen Afrikaanse en andere voormalig gekoloniseerde theologen, hun eigen hoofd en hart, hun lichaam en ziel, dekoloniseren, ook in religieus, spiritueel en theologisch opzicht. Zij wijzen erop dat invloedrijke Europese denkers als Kant en Hegel in de 18^e, begin 19^e eeuw nog zonder noemenswaardige tegenstem konden beweren dat 'Afrika geen geschiedenis had'. Daarmee zetten zij onbewust en onbedoeld de hele eigen geschiedenis van Afrika als compleet onbetekenend weg. Een andere heersende opvatting uit de 18^e eeuw, verkondigd door Immanuel Kant, is dat 'Afrikanen de laagste soort van mensen zijn, kinderen als het ware'. Opvattingen over 'ras' spelen hierin ook mee, en daarmee impliciet ook de superioriteit van het witte ras. Dat deze westerse mens zich vervolgens ook het land, de grondstoffen en andere rijkdommen van de gekoloniseerde landen toe-eigende was niet meer dan vanzelfsprekend en zijn recht. Wat moest er anders van dit werelddeel worden? De menselijkheid, waardigheid, wijsheid en religiositeit van de mensen in Afrika werd lange tijd niet gezien en gewaardeerd. Datzelfde geldt voor de eigen samenlevingsstructuren en gemeenschapsoopvattingen.

NIEUWE ELITE AFRIKANISEERT Het missionaire onderwijs was vaak goed, maar had ook effect op degenen die deze opleidingen volgden. Veelal was de middelbare school een internaat en werden de jongens – want het waren vaak jongens – uit hun gemeenschap gehaald. Daardoor raakten zij vervreemd van hun families en konden zij zich vaak niet meer identificeren met hun oude samenleving. Voorouderverering, geesten, traditionele geneeswijzen, spirituele leiders en polygamie, dat alles paste een goed christen niet. De koloniale overheden versterkten deze processen door op westerse leest geschoeide wetgeving en rechtspraak in te voeren. Benoeming van 'inlanders' op bestuurlijke posten was alleen mogelijk na een opleiding bij de paters. De vroege missiescholen waren in dat opzicht de kweekvijvers van de nieuwe elite. Dezelfde elite die zich jaren later tegen de koloniale overheersing zou verzetten, de strijd streed en na de onafhankelijkheid het bestuur op zich zou nemen.

Voor postkoloniale theologen is de zoektocht naar een eigen vorm van christendom, eigen liturgie, eigen Bijbellesing en eigen vormen van pastoraat nog steeds de grootste opgave. Want dat het christendom veel heeft gebracht in kritische gelovige kracht, in hoop, dat is voor hen geen vraag. Voor Afrika, en dat geldt ook voor Azië, zijn het incorporeren, het incultureren van de eigen oorspronkelijke rituelen en tradities in het christendom van groot belang. Het gaat om de positieve erkenning en waardering van de oudere

Zonder afbreuk te willen doen aan het vele goede werk dat zij deden, kan niet ontkend worden dat deze inzet ook een schaduwkant heeft

religieuze tradities als waarheid en Goddelijke presentie. Een voorbeeld van inculturatie is de zelfdefinitie van de synode voor Afrika in 1954 van de Afrikaanse kerk als *family of God in Africa*, waarmee de synode ook verwijst naar de betekenis van 'familie' in de Afrikaanse cultuur. Het zijn de feministische theologen die er dan vervolgens op wijzen dat er dan wel een patriarchale correctie of depatriarchalisering van de familie nodig is. De christologie blijft daarin centraal staan, waarbij Christus onder meer bevrijder, maar ook voorouder, Afrikaanse koning, genezer, middelaar, levengedevende genoemd wordt, daarmee de oude tradities incorporerend.

DEKOLONISATIE IN ONZE SAMENLEVING De eeuwenoude confrontatie met koloniale, eurocentristische opvattingen kruipt in lichaam en ziel, in hoofd en hart van de mensen, zo stellen de postkoloniale theologen. Die opvattingen ben je niet zomaar kwijt. Daarin ligt voor ons, westerse mensen, de grootste uitdaging. Want dekolonisatie is niet enkel de opdracht voor voormalig gekoloniseerde mensen. De moeizame weg waarop in Nederland de racismediscussie gevoerd wordt, maakt dat duidelijk. Ook de manier waarop over multiculturaliteit, vooral ook over de islam en over vrouwen binnen de islam, gesproken wordt en hoe er met vrouwenrechten omgegaan wordt, lijkt op het koloniale denken. Er is kortom in dat opzicht nog een hele weg te gaan. ●

MAAIKE DE HAARDT - EM. HOGLERAAR AAN DE RABBOUD UNIVERSITEIT TE NIJMEGEN - GAF IN OKTOBER 2017 IN HET ERF-GOEDCENTRUM NEDERLANDSE RELIGIEUZEN TE ST. AGATHA EEN UITEENZETTING OVER MISSIE EN KOLONIALISME. BOVENSTAANDE IS EEN DOOR DE REDACTIE STERK INGEKORTE VERSIE VAN DEZE VOORDRACHT.

TEKST
RIA SCHOENMAKERS -
VAN OSCH
FOTO'S

RIA SCHOENMAKERS - VAN OSCH

Het werd een reis om nooit te vergeten. Oezbekistan, Kirgizie. Wat ga je daar in godsnaam doen, zei mijn broer. Voor geen prijs.... Hij is geen maatstaf in mijn leven, maar toch. Een held ben ik zeker niet. En in een wereld waar zoveel aanslagen plaatsvinden, ga je het islamitisch gevaar in die regio niet opzoeken. Met Afghanistan in de buurt en de vermoorde fietsers in Tadzjikistan vers in het geheugen, had de onderneming ongetwijfeld avontuurlijke trekken.

REIS REFLECTIE

Als je dan toch de horde genomen hebt en negen uur vliegen overbrugd, dan krijg je ook wat. Bang zijn? Eerder voor het verkeer bij het oversteken van de brede straten in Tasjkent, dan voor onverwacht gevaar achter iedere struik. Vriendelijke, gastvrije mensen, die alles doen om het je naar de zin te maken en zelfs graag met je op de foto willen. Al waren we daar niet voor gekomen.

CULTUUR EN GODSDIENST

Centraal-Azië, het hart van de Zijderoute, de karavaanweg die tussen Oost en West zoveel hoogstaande cultuur heeft achtergelaten. Wat thuis op plaatjes te bewonderen was, wordt in steden die op de Werelderfgoedlijst staan – Khiva, Buchara, Samarkand – tot adembenemende schoonheid: de architectuur van moskee en medresse, van paleis en minaret, van mausoleum of necropool. Een versierkunst van kleurrijke kleding, en houtsnij- en tegelwerk in een kleurenpracht die zijn weerga niet kent. Hoogstaande islamitische cultuur, die tot bescheidenheid maant in ons oordeel over haar nazaten. De oorspronkelijke godsdienst, het Zoroastrisme – dat zijn naam dankt aan de profeet Zarathustra/ Zoroaster – is nog aanwezig in musea, waar het in beeld is gebracht op schilderijen. Daarop is te zien hoe de god van het goede, Ahura Mazda, wordt vereerd door

het branden van een eeuwig vuur. Hun doden werden niet begraven of gecremeerd, maar op heuvels van stilte aan de gieren overgelaten. De beenderen werden in een soort fraaie bloempot verzameld en bewaard.

Merkwaardig is de plek waar de heilige Daniël wordt vereerd. Ja, die van de leeuwenkuil uit het Oude Testament! Een mausoleum met een graftombe, bedekt met een groen geborduurde Korantekst op een zwart kleed. Een toeristische trekpleister voor de drie monotheïstische godsdiensten. De tombe die nu al een meter of drie lang is, wordt regelmatig verlengd, zo werd ons verteld; Daniël groeit door. In een apart gebouwtje kon heilig water worden opgevangen en meegenomen. Het gebeurde onder onze ogen.

SOVJETVERLEDEN

Veel christelijke kerken heb ik niet gezien. Een enkel houten bouwwerk, dat ten tijde van de Russische overheersing als

FOTO'S

RIA SCHOENMAKERS -
VAN OSCH

*Hoogstaande islamitische cultuur, die tot
bescheidenheid maant in ons oordeel
over haar nazaten*

sportschool had gefunctioneerd, is nu weer als kerk in gebruik genomen. De decennialange seculiere Sovjetoverheersing heeft zijn werk grondig gedaan. De vrouw op leeftijd met mongoloïde trekken, die onze gids bleek te zijn voor de eerstvolgende week, liet daar geen twijfel over bestaan. Ze was eerder antigodsdienstig en uitgesproken Sovjet-aanhangster. Ze bezong haar jeugdijaren, die ze verplicht op de talrijk aanwezige katoenvelden doorbracht, als de beste uit haar leven.

Waar ze voor stond werd nog duidelijker toen ze verscheen met een meer dan levensgroot portret van Che Guevara op haar T-shirt. Martiaal was ze ook, toen de naar Israël uitgeweken Joden de revue passeerden. In haar ogen een overwegend ontevreden intelligentsia die ze node miste. Voor hen bleek in het land van belofte geen betere toekomst te wachten, sneerde ze. De corruptie in eigen land ging haar aan het hart, evenals de fundamentalistische islam in opkomst, die haar bezorgd maakte voor de rechten van de vrouw, die steeds meer worden ingeperkt. Haar historische kennis was fenomenaal, haar Engels uitstekend. Met verve beschreef ze de machthebbers uit het verre verleden. Een van hen

troonde, gezeten op een steigerend paard, op een centraal plein in Tashkent. De held van haar verhaal, Emir Timur, was een veldheer die de grootst mogelijke wreedheden beging en tegelijkertijd de fenomenale opbouw van tal van monumenten tot stand heeft gebracht. Het radicale kwaad en het koesteren van opperste schoonheid in één mens uitgedrukt. Het contrast kon niet groter zijn.

GOED EN KWAAD

Het dwingt tot nadenken. Wie zijn we toch? Tot alles in staat. Je hoeft er niet ver voor te reizen om dit in te zien. Ik herinner me hoe naïef ik was, verbaasd te zijn dat Karadžić, toch ook geen kleintje in het Europese Srebrenica-drama, gedichten schreef en van Bach hield.

En voor wie nog een voorbeeld wil, een eerder bezoek aan voormalig concentratiekamp Buchenwald leerde mij hoe zogenaamd hoogstaande mensen – artsen, natuurkundigen uit de succesvolle Weimarrepubliek – tot de meest vreselijke experimenten op weerloze vrouwen en kinderen in staat waren. Machthebbers en vuile handen: een smerig duo, het is wereldwijd aanwijsbaar. Een goed ontwikkeld stel hersenen is geen garantie voor een onbesproken levenswandel. Zelfs schoonheid, toch van smetten vrij, is er niet alleen voor edele zielen. Het leven, ook dat van ons gewone stervelingen, is evenmin zwart-wit. Het goede en het kwade is misschien minder opvallend, maar doet zich ook daar in alle gradaties voor. Het kwaad kan zich hullen in iedere jas.

Ik wist het al, het sprookje heeft ook een schaduwzijde. Maar hier, bijna aan het alledaagse ontstegen, wordt je blik op schoonheid gericht en wil je liefst de mensenoffers vergeten die er de prijs voor waren.

Soms heb je er een reis voor nodig om wat vanzelfsprekend lijkt tot vraag te maken. Soms zie je verbanden waar je eerder aan voorbijging. Ik zag de versierkunst in uiterst primitieve vorm, tot in het hoogst haalbare. We drukken onszelf erin uit, symboliseren van uiterst simpele vormen tot hoge kunst. Cultuur noemen we dat. Geen aanslibsel, geen liefhebberijtje van een enkeling, maar wezenlijk voor menszijn. We kunnen niet anders. Naarmate we ons meer verheffen, zijn we tot grote dingen in staat. In het werk van onze handen laten we zien wie we zijn.

Animal rationale, zo zag Aristoteles de mens en na hem tal van andere filosofen. Ja, de mens, het verscheurende dier, met driften en passies. Met honger naar ongebreidelde macht en rijkdom, maar ook begiftigd met verstand, met geest, met oordeelskracht om de juiste beslissingen te nemen. Om goed en kwaad van elkaar te scheiden. Om waarheid te achterhalen. Om schoonheid voort te brengen. Een proces dat nooit af is, een verlangen dat nooit tot stilstand komt. ●

25 MAART: OORSPRONG VAN RELIGIEUZE TIJDORDENING

'Waar blijft de tijd?' We zeggen het, als we over de vluchtigheid van het verleden mijmeren of spreken. Het is verrassend het voorbijgeen weer bij de tijd te brengen en als het ware te actualiseren. Wat opvalt is dat we over de tijd spreken in termen van ruimtelijkheid. Waar blijft de tijd. We hebben er geen voorstelling van, terwijl het de hoogste actualiteit van ons bestaan uitmaakt. In de tijd zijn. We hebben er geen zintuiglijke ervaring bij. Geen zien, tasten, horen, smaken, voelen. Het is een of andere onwaarneembare stroom die het leven uitmaakt. Wat opvalt is, dat volkeren en culturen heel uitdrukkelijk pogingen in het werk hebben gesteld om enige grip te krijgen op de tijd. Het is bijna altijd een vertaling in vormen van ruimtelijkheid.

HET LICHT Het licht creëert als het ware de ervaring van de tijd. De tijd van de dag, de week, de maand, het getijde, het jaar en bijgevolg die van het decennium, de eeuw, het millennium, etc. Het licht stelt ons in staat de tijd te berekenen, in te delen en te ordenen. Het onwaarneembare wordt berekenbaar en meetbaar, en deze ordening schept samenhang en geeft vertrouwen, zicht op het leven. Licht maakt het leven tot een proces dat toekomst oproept en verleden bewaart. Volkeren en culturen hebben zich altijd en overal laten leiden door de onontkoombare en altijd func-

tionerende bronnen van licht. De zon als bron van het licht van de dag, de maan als bron van licht in de nacht, in hun onderlinge verschil, samenhang en wisselwerking.

DE DAG Deze wisselwerking bepaalt bij de meeste culturen de ordening van de dag, met name haar begin- en eindpunt. In onze cultuur van Romeins-Juliaanse oorsprong, dominant geworden in onze wereld, eindigen en beginnen wij de dag om middernacht in de diepste duisternis. Op de schaal van de wereldculturen is dit eigenlijk vrij uitzonderlijk. In het nabije-, midden-, en verre Oosten en in de oorspronkelijk Amerikaanse culturen, eindigt de dag bij zonsondergang en begint ze bij de komst van het maanlicht, in de avond. De grote religies van hindoeïsme, islam, jodendom en christendom volgen nog steeds deze astronomische orde. De sabbat begint op de vrijdagavond met het ontsteken van het licht in de vallende duisternis. Ook de christelijke liturgieën in Oost en West beginnen hun feestvieringen nog altijd in de vooravond met de uitvoering van de vespers, het avondgebed en de nachtwake. Bijvoorbeeld met Kerstmis en Pasen. De betekenis van de twee lichtbronnen kennen we ook terug in de eerste dagen van de week, zondag en maandag. De andere vijf wekdagen danken hun naam overigens ook aan de planeten van ons zonnestelsel, Mars, Mercurius, Jupiter,

Venus en Saturnus, of aan hun Germaanse varianten.

DE MAAND De maancyclus is opgebouwd uit een viertal weken en duurt een kleine dertig dagen. Van nieuwe, naar wassende, naar volle en krimpende maan. Met name het moment van de volle maan, op de 14e en 15e dag, is bij veel culturen een feestmoment bij uitstek: als voorbeeld de Pujafeesten in het hindoeïsme, Pesach in het jodendom en Pasen bij de christenen. Vanaf de 3e eeuw hebben ook de christenen naarstig gezocht naar de astronomisch verantwoorde paasdatum, samen met de joden. Het was daarbij spannend om de wisselwerking tussen de cycli van zon en maan in evenwicht te houden, omdat het aantal zonnedagen op jaarschaal niet overeenkwam met het dagenaantal van twaalf maancycli. Tot op heden wisselen de paasdata dan ook op de kalender van het jaar.

HET JAAR Interessante vragen zijn er ook omtrent de jaarcyclus. In ons cultureel bestel, nogmaals van Romeins-Juliaanse herkomst, vangt het jaar aan in de diepste duisternis van de winter bij de overgang van 31 december naar 1 januari. De hevigste feesten breken los bij deze overgang van het oude naar het nieuwe jaar. Ook deze ordening is cultureel gezien vrij uitzonderlijk. De islam volgt simpelweg de serie van twaalf maancycli, zodat de aanvang van het jaar jaarlijks verschuift op onze kalender, en ook de islamitische en onze jaartelling niet gelijk oplopen. Het jodendom tracht het evenwicht tussen de twaalf maancycli en die van de zon zo goed mogelijk te behouden, door na een aantal jaren een dertiende maand in te voegen. Het christendom heeft voortdurend geprobeerd de verhouding tussen licht en duisternis te bewaren, daarbij wel uitgaande van de omvang van het zonnejaar van 365 dagen. Het aantal dagen van de maanden werd aangepast op 30 of 31 dagen, het schrikkeljaar werd toegevoegd, en de februarimaand werd ingekort. Eeuwenlang, tot op de dag van vandaag, wordt de jaarordening opnieuw berekend. Er is een constante variatie van de paasdatum en inrichting van de kalender.

NIEUW JAAR De aanvang van het jaar is het belangrijkste chronografische moment. In de joods-christelijke traditie speelt Pesach-Pasen een bepalende rol. Deze centrale feestdagen werden gekoppeld aan de equinox van de eerste maancyclus van de lente, wanneer er dus voor het eerst – bij volle maan – een gelijkheid plaatsvindt in duur van duisternis en licht. In het jodendom gedateerd op de nachtelijke overgang van de 14e naar de 15e dag van de eerste lentemaand Nisan. In het christendom, aanvankelijk met de Joden omgerekend in de Juliaanse kalender, op 25 maart. Maar sinds de 3e/4e eeuw werd Pasen, om zich toch

van de joodse ordening te onderscheiden, gedateerd op de zondag na de lente-equinox, de dag van de verrijzenis van Jezus Christus. In deze twee religies ligt de aanvang van het jaar bijgevolg in de aanvang van de lente. Het is interessant op te merken dat deze joods-christelijke ordening haar sporen heeft nagelaten in onze Romeins-Juliaanse kalender, in de namen van de maanden. Daarin figureren weliswaar – vergelijkbaar met de weekdagen – Romeinse aanduidingen zoals maart (Mars), mei (Maya), juni (Juno), juli (Julius Caesar), augustus (keizer Augustus), maar bij doortellen volgt de opmerkelijke serie van de zevende maand september, de achtste maand oktober, de negende maand november en de tiende maand december – alle ontleend aan de Latijnse taal. Het is verleidelijk deze telling terug te voeren naar de eerste maand. In dat geval komt men inderdaad uit bij de maand maart. Een spoor dat verwijst naar de astronomische jaarordening binnen de Romeins-Juliaanse traditie, of wellicht ook naar de joods-christelijke lenteordening van het nieuwe jaar.

25 MAART Uit het voorgaande blijkt dat de datum 25 maart een centrale rol heeft vervuld in de ordening van onze kalender. Reeds bij oorsprong van de christelijke tijdordening, in de eerste helft van de 3e eeuw, treffen we hem niet alleen aan als de equinox van de lente: op het borstbeeld van de Romeinse presbyter Hippolythos als de eerste dag van de wereld en de dag van de Passie van Christus. Schepping en Verlossing worden samen gedateerd. We stoten hier op het merkwaardige gegeven, dat christelijke chronografen heilshistorische betekenissen gaan hechten aan bepaalde data van het jaar. Je zou het een kerstening van de tijdordening kunnen noemen. De grote en fundamentele heilsfeiten van de christelijke religie worden geplaatst in het kader van de wereldgeschiedenis en van het jaar. Opvallend is dat dezelfde Hippolythos de Wording van de Christus plaatst op 2 april van het jaar -2. Schepping, Verlossing en Incarnatie bepalen samen het begin van de jaarcyclus binnen het totaal van de geschiedenis. Deze heilshistorische traditie – waarin de datum 25 maart wordt behouden en uitgebouwd in de volgende eeuwen – blijft in stand, ook wanneer in het midden van de 5e eeuw de equinox van de lente verplaatst wordt naar 21 maart, en in de eerste decennia van de 6e eeuw in het christelijke Oosten het Annuntiatiefeest op 25 maart wordt gevierd. De belangrijke westerse chronograaf Dionysius situeert rond 525 nog altijd de Passie en de Conceptie van Christus op 25 maart. Het is chronografisch de dag van het totale Christusmysterie, van conceptie tot dood.

Maar er gebeurt daarna nog veel meer. In het bijzonder de *calendaria*, boeken waarin de jaarcyclus van alle liturgische feesten wordt gedateerd, zijn daarvoor interessante bronnen.

Ik beperk me tot een document dat rond 850 is geschreven door een Engelse missionaris in België of Neder-Saksen. Onder VIII kal. Apr., ofwel 25 maart, noteert hij het volgende vanuit zijn Ierse traditie:

*Adam wordt door God uit stof gevormd
Adam geeft aan alle levende wezens namen
Aankondiging van de aartsengel aan Maria
Isaac wordt geofferd
Equinox
Onze Heer Jezus Christus is gekruisigd en ontvangen*

De datum 25 maart is er de voornaamste dag van de chris-

telijke tijdrekening. De Schepping van mens en wereld, het Verbond met Abraham en het totale Christusmysterie worden onder deze datum geplaatst, op wat de aanvang van het nieuwe jaar wordt genoemd, de equinox van de lente. Het is het summum van de spirituele duiding binnen de christelijke tijdrekening. Dit geeft te denken, in een tijd waarin fundamentele religieuze symboliek in hoge mate uit ons geheugen verdwijnt. ●

A. SCHEER MSC

UNIVERSITAIR MEDEWERKER LITURGIEWETENSCHAP

(TILBURG 1966)

HOOGLERAAR LITURGIE EN LITURGISCHE PASTORAAL

(NIJMEGEN 1976)

KRITISCH KATHOLIEK EEN CONTRADICTIE?

Als ondertitel bij ons Mariënborg Magazine staat 'van en voor kritisch katholieken'.

Maar kan dat eigenlijk wel 'kritisch katholiek' als we kijken naar misschien wel het belangrijkste document van het tweede Vaticaans Concilie, *Lumen Gentium*. Ook bekend als 'De dogmatische constitutie over de Kerk'.

Daarin vinden we o.a. het volgende:

"... als zijnde de leer van het hoogste Leeraamt van de Kerk, door alle gelovigen zonder uitzondering worden aanvaard en erkend ..., volgens de regels van de theologische interpretatie."

In het vierde hoofdstuk deel 8 - "De verhouding tussen de leken en de herders van de Kerk" vinden we het volgende:

"Gelijk alle gelovigen, moeten de leken de bepalingen die de herders geven als leraars en bestuurders in de Kerk, bereidwillig en in christelijke gehoorzaamheid aanvaarden."

Waarbij wordt verwezen naar Hebrëeën 13, 17.

Moeten we dit alles verstaan als: "Je mag je geen katholiek noemen, lid van de kerk van Rome, als je deze stellingen niet onderschrijft"?

Wij zijn dus kritisch tegenover de kerk, maar kunnen ons geen kritisch katholieken noemen.

Als dat zo is wat moeten we dan met de Mariënborg, het magazine, enz.?

JACQUES VAN LEEUWEN

OPROEP AAN U!

Mariënborg Magazine bestaat dit jaar 10 jaar. Het ledenblad van de Mariënborgvereniging is, vooral door toedoen van Lambert van Gelder, uitgegroeid tot een volwaardig magazine. Een magazine 'van en voor kritisch katholieken' zoals de ondertitel zegt.

Maar wat betekent kritisch katholiek voor u? Wie of wat is kritisch katholiek, en waaruit blijkt dat dan? Als redactie zouden we graag uw gedachten hierover vernemen!

We dagen u uit om dat in maximaal 700 woorden op te schrijven. U kunt uw bijdrage sturen naar het redactie-secretariaat: redactie@marienburgvereniging.nl.

Uit de inzendingen selecteert de redactie een aantal teksten die in de komende edities van *Mariënborg Magazine* geplaatst worden. De redactie beslist over al dan niet plaatsen van bijdragen.

Wat is kerkasiel?

Kerkasiel is een gewoonterecht, dat een kerk het recht geeft vluchtelingen op te vangen tijdens godsdienstoefeningen. Het kerkasiel stamt uit de middeleeuwen en werd niet verleend aan gezochte moordenaars en andere zware criminelen. Tegenwoordig wordt het in de regel gebruikt door illegalen en uitgeprocedeerde asielzoekers, om zich te verzetten tegen een gedwongen uitzetting uit het verblijfsland.

In Nederland werd het eerste ‘moderne’ kerkasiel verleend in 1982 door de Mozes en Aäronkerk in Amsterdam aan illegaal in Nederland verblijvende Marokkanen. Sindsdien zijn er 52 gevallen van kerkasiel verleend.

Artikel 12b van de Algemene Wet op het Binnentreden luidt:

“In de gevallen waarin het binnentreden van plaatsen krachtens een wettelijke voorschrift is toegelaten, geschiedt dit buiten het geval van ontdekking op heterdaad niet: ... in de ruimte bestemd voor godsdienstoefeningen of bezinningssamenkomsten van levensbeschouwelijke aard, gedurende de godsdienstoefening of bezinningssamenkomst.”

Tot aan het geval Tamrazyan heeft de Dienst Terugkeer en Vertrek nimmer ingegrepen indien uitgeprocedeerden zich in een kerkgebouw bevonden, ook niet als er geen godsdienstoefening plaatsvond.

Toen het gezin in een kerk in Katwijk verbleef heeft de Dienst aangedrongen op continue kerkdiensten, maar dat kon de kerk in Katwijk niet realiseren waarna de Bethelkapel zich aanbood.

In de zaak-Tamrazyan heeft de kantonrechter uitgesproken dat aan hen een verblijfsstatus diende te worden toegekend. De IND is in hoger beroep gegaan, de Protestantse Kerk Den Haag heeft nieuwe argumenten aangedragen maar die zijn door de Raad van State weggewuifd.

De procedure van het gezin wordt door vluchtelingenorganisatie INLIA begeleid.

“IK LEEF VANUIT DE CHRISTELIJKE HOOP”

INTERVIEW >

DAT ZEGT DS. THEO HETTEMA, THEOLOOG EN VOORZITTER VAN DE PROTESTANTSE KERK IN DEN HAAG EN IN DIE HOEDANIGHEID WOORDVOERDER VAN HET KERKASIEL DAT WORDT GEBODEN AAN HET GEZIN TAMRAZYAN, VLUCHTELINGEN UIT ARMENIË, AAN WIE UITZETTING UIT NEDERLAND IS AANGEZEGD. ALS WIJ VOOR DE DEUR VAN HET BUURT-EN-KERKHUIS BETHELKAPEL STAAN, ZIEN WIJ EEN BORDJE “S.V.P. AANBELLEN WEGENS BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN”.

Eenmaal binnen schuiven wij aan in een kerkdienst met een voorgangster en 9 aanwezigen. Er is een pianist, er worden lezingen gehouden, er wordt gezongen en er wordt gepreekt. Het gezin Tamrazyan verblijft elders in het gebouw, maar bezoekt vaak ‘s avonds de viering. Even later hebben wij, Mariënborg-voorzitter Harrie van den Akker en ik, een afspraak met Theo Hetteema. Op 24 oktober 2018 besloot de Protestantse Kerk Den Haag dat aan het in Katwijk wonende gezin op hun verzoek kerkasiel zou worden verleend. In het geheim moest het gezin worden vervoerd van Katwijk naar Den Haag.

LEGITIMITEIT VAN HET KERKASIEL *Ik vraag aan Hettema of hij zich op het moment van het tersluikse vervoer van het gezin dan niet schuldig maakte aan medeplichtigheid aan wetsovertreding.*

Die vraag pareert hij door een verwijzing naar Mattheus 25 vers 35 : “Ik was een vreemdeling en jullie namen mij op”, en Romeinen 13 vers 1: “Iedereen moet het gezag van de overheid erkennen want er is geen gezag dat niet van God komt; ook het huidige gezag is door God ingesteld”. De overheid gehoorzamen betekent volgens Hettema: recht doen aan de aard van de overheid en dat vereist van de overheid dat deze zich ten doel moet stellen maatschappelijk verantwoord te handelen. Er is een kloof tussen politieke en maatschappelijke verantwoordelijkheid. De huidige politieke constellatie, met slechts een krappe meerderheid voor het kabinet, leidt er regelmatig toe dat maatschappelijk verantwoorde beslissingen niet genomen kunnen (of durven) worden. De procedure – met name die in eerste aanleg – duurt veel te lang, de overheid schiet hier schromelijk tekort. Dat ligt vooral aan het gebrek aan IND-medewerkers, maar ook aan de tijd die nodig is om bijvoorbeeld ambtsberichten van de ambassades in het land van herkomst te verkrijgen. Hettema wijst er daarnaast op dat niet minder dan 38 wetenschappers, onder wie klinisch neuropsycholoog professor Erik Scherder, hebben aangetoond dat voor kinderen het langdurig in onzekerheid verkeren rond hun verblijfsstatus, schadelijk is voor hun hersenen. Dit aspect zou een rol moeten gaan spelen bij de kwestie van het kinderpardon.

LEEFSITUATIE *“Maar is de net zo onzekere situatie waarin de kinderen (en de ouders) zich thans bevinden ook niet*

schadelijk voor hen, is dit niet ook een beperking van de vrijheid?“, vragen wij. Zij durven zich immers niet buiten het gebouw te bewegen, uit vrees opgepakt te worden. Hettema benadrukt dat het kerkasiel hun eigen keuze is. Zij voelen deze situatie niet als een soort opsluiting. Zij kunnen er elk moment mee stoppen; zij zijn leidend; dat is toch echt anders dan een detentiecentrum. En wij lijden met hen mee, kunnen met hen meelijden.

De kinderen doen het trouwens hartstikke goed. De oudste, een meisje, studeert econometrie aan de universiteit van Tilburg, de middelste volgt het mbo en de jongste zit op het vwo. Met onlinecolleges en huiswerk proberen ze dat bij te houden. Ze spreken allemaal perfect Nederlands, de ouders hebben zich dat zelf aangeleerd.

“En wij jagen die talenten het land uit!” verzuchten wij.

UITZICHTLOOS? *Wij stellen aan Hettema een vraag die vermoedelijk gemeen is aan alle journalisten: “Hoe lang gaat u dit volhouden?”*

Zijn lachend antwoord is: “Telkenmale als een journalist die vraag stelt, een dag langer! Maar serieus: zolang het kerkasiel het gesprek met de politiek dient.

Wij blijven in gesprek met politici, waarbij de ene partij wat anders reageert dan de andere. Zo is het CDA misschien het best te benaderen in de wandelgangen, in de stille diplomatie”.

De criteria van de Protestantse Kerk Den Haag voor deze opvang zijn, in volgorde:

1. kunnen wij het gezin voldoende veiligheid bieden?
2. kunnen we het individuele geval van dit gezin verbinden aan een grotere zaak, het kinderpardon?

FOTO'S

BUURT-EN-KERKHUIS BETHEL

FOTO VIERING

MAARTEN BOERSEMA

3. past dit kerkasiel in de visie en missie van de Protestantse Kerk Den Haag?
4. is de praktische zorg en de logistiek te regelen?

Aan dat laatste hoeft niet te worden getwijfeld, er zijn heel veel vrijwilligers voor allerlei soorten rollen en klussen. Er worden 24/7 erediensten gehouden. Dat moet ook want op het moment dat er geen viering is, zou de Dienst Terugkeer en Vertrek kunnen ingrijpen. Het was een gok of de nachtdiensten konden worden ingevuld, maar dat is gelukt. Er is zelfs iemand die regelmatig 's nachts van 3 tot 7 uur voorgaat !

UITKOMST Hetteema vat de intenties van hem en zijn medestanders in 4 punten samen:

1. de aandacht voor dit gezin staat voorop
2. het bereiken van een algemeen kinderpardon
3. het gesprek met de overheid
4. het is geen protestbeweging, anders gingen we naar het Malieveld

Harrie vraagt of hij niet handelt tegen beter weten in, want loopt dit niet toch uit op uitzetting van het gezin?

Hetteema's antwoord: "Ik leef vanuit de christelijke hoop, elke dag opnieuw, ik denk maar aan het manna in de Schrift. De Israëlieten kregen toch ook elke dag opnieuw manna uit de hemel!"

RK-KERK Wij spreken onze teleurstelling uit over het feit dat de officiële r.-k. kerk in Nederland niets van zich laat horen. Royale steun van de zijde van het Nederlandse episcopaat aan dit Haagse initiatief zou toch op zijn plaats zijn.

Hetteema antwoordt dat er in de Bethelkapel ook priesters voorgaan en dat door vertegenwoordigers van het episcopaat in de wandelgangen ongetwijfeld werk wordt verzet. Ik vraag of een eucharistieviering in de kapel zou kunnen worden gehouden, maar dat lijkt hem wat moeilijk. Maar vieren met brood en wijn: natuurlijk. "Ik geloof in de presentie van Jezus in brood en wijn, net zoals ik geloof in de presentie van Jezus in deze 5 mensen, het gezin Tamrazyan". Hij begeleidt ons naar de voordeur. Zijn ogen stralen: "Weet u: dit vind ik echt kerk-zijn".

> INTERVIEW •

Bij de rondgang door het kerkgebouw met een groep communicantjes, vertelt de pastoor enthousiast over de bezienswaardigheden: beelden van heiligen, altaar, de kruisweg, de kaarsjes bij Maria, de inhoud van het tabernakel, alles komt aan de beurt. Aan het slot van deze excursie vraagt een meisje: "Pastoor, gelooft u zelf nog in al die onzin?" Als door de bliksem getroffen realiseert de pastoor zich ineens: "Waar ben ik in hemelsnaam mee bezig?"

Deze wijsneus legt de kloof tussen het geloofsleven van vroeger en de huidige secularisatie feilloos bloot. Voor velen is de overgang vanuit het geloofsverleden naar het moderne denken en leven een onmogelijk stap. Ouderen die verdriet hebben dat hun kinderen en kleinkinderen geen weet en gevoel meer willen hebben voor datgene wat hen zelf vroeger troost, vreugde en kracht verleende om zelfs de barste oorlogsellende te kunnen doorstaan. Sprakeloosheid is vaak een teken dat men op het gebied van het geloof in verschillende werelden leeft. Zijn dit echt twee eenzaam rondcirkelende planeten die niets van elkaar willen weten? Bij nader toezien ligt het toch anders.

DIERBAAR VERLEDEN Het familiealbum van oudere katholieken geeft doorgaans een goed overzicht van hun geloofsleven. Gebeurtenissen als doop, eerste communie, huwelijk en kerkelijke feesten zijn daarin mooi in beeld gebracht. Sommige daarvan zijn echte staatsieportretten die ook vandaag nog de wanden van hun woonkamer sieren en hen een vertrouwd gevoel geven om de nieuwe dag te beleven. De kerkelijke structuur en het kerkelijk jaar met zijn feestelijke hoogtepunten waren het vertrouwde kader waarin hun leven zich afspeelde.

Deze belevingen zijn alom bekend. Ook is het een feit dat deze jongeren van toen nu niet meer zo strikt in dit stramen leven. In meerdere opzichten zijn ze in hun levensgewoonten door dit kerkelijk kader heen gegroeid. Net als een vervellende slang hebben zij zich een nieuw geloofsjasje aangemeten waarin ze onbevangen en vrijer kunnen leven.

VEEL WEGEN LEIDEN NIET NAAR ROME Het doel van alle geloofsvarianties is om samen gelukkig te leven. Elke religie is van oorsprong een middel en kader dat kan helpen de goede weg in het leven te vinden om dat doel te bereiken. Wijsneuzen en praktisch denkende en doende mensen hebben een begin gemaakt om die kaders vorm te geven.

Wanneer er onhebbelijke dingen gebeuren in het leven, dan waren het in het Griekse denken de goden die er op aarde naar believen een rommeltje van maakten. Lees er de geschriften van Homerus en anderen maar op na. Door het brengen van offers aan deze goden leerde men zich bij hun wil neer te leggen en zich met het noodlottige leven te verzoenen.

Maar het denken en de kundigheden van mensen ontwikkelen zich verder. Daardoor wordt na verloop van tijd het godengedoe als louter inbeelding van de mens en als een soort toneelspel ontmaskerd. Zo raakt het als weg naar een gelukkig leven op de achtergrond, of wordt helemaal overbodig. De goden zijn hun manipulerende monopoliepositie kwijtgeraakt. Dit is te vergelijken met de ANWB. Als je vroeger van

A naar B wilde, dan waren de wegenkaart en de wegwijzers van de ANWB de enige route om veilig je bestemming te bereiken. Maar vanaf het moment dat het eerste vliegtuig de lucht inging werd dat anders. Nu bereik je vliegensvlug je bestemming door de lucht. De aardse wegen zijn voor een vliegtuig overbodig, er is een alternatieve route gevonden. Dit is een enorme verrijking in het dagelijks verkeer van mensen op weg naar hun bestemming.

HET ONWERKELIJKE DOEL Van oudsher stippelt de katholieke kerk de weg uit die te gaan is. Het kerkgebouw en de liturgie zijn daarin wezenlijke elementen die troost en vreugde in het leven moeten geven. Het doel is in haar ogen niet zozeer een goed en gelukkig leven hier op aarde, maar een buitenaardse bestemming na dit leven. Toch wordt daarbij het aardse leven niet helemaal verwaarloosd. Vanuit haar monopoliepositie was het kerkgebouw, en de organisatie daaromheen, ook

GELOOF ALS LEVENSVERRMAAK

gericht op aardse bezigheden. De zondagviering was het enige trefpunt, dat vaak gecombineerd werd met markt, kermis en overige feesten die – als een tijd van bezinning, rust en ontspanning – weer kracht gaven om de plichten op de harde weekdagen aan te kunnen. Zelf heb ik ervaren hoe we op de boerderij vaak hunkerden naar de zondag om eindelijk uit te rusten en leukere dingen te doen.

In vroegere eeuwen was het kerkgebouw soms ook de overdekte markthal en schuilplaats in barre tijden. Er waren geen andere grote gebouwen die aan zoveel mensen ruimte boden. Dus ook toen was het kerkgebouw al multifunctioneel.

Met klerikale zelfverzekerdheid werd, voornamelijk in de preek en door kerkelijke instructies, aangegeven hoe men zich te gedragen had om netjes met elkaar om te gaan en daardoor in de hemel te komen. Sociaal gedrag in de vorm van barmhartigheid en liefdadigheid werd daarbij regelmatig ingeprent. Als uitloper van deze instructies in het kerkgebouw werd, zeker in zuidelijke streken, in het café bij een forse borrel nog eens over die kerkelijke praat nagekaart, en werd ze op haar bruikbaarheid in het dagelijks leven uitgeplozen.

DE OMSLAG IN GELOFSBELEVING In de geest van het vermelde wijsneusje kan men stellen: als je het hebt over de hemel en het hiernamaals als levensdoel, waar heb je het dan over? Er is nog nooit iemand teruggekomen om ons te vertellen dat het echt bestaat. Dus, laten we maar proberen onze zaakjes alvast hier op aarde netjes voor elkaar te krijgen, en ons niet laten afleiden door onwerkelijke prietpraat en mooie beloften die buiten ons zicht liggen. Dat kan als opium versuffend werken in je zicht op je aardse levensdoel.

De misvatting van het katholieke geloof en menige andere religie is, dat het doel van ons leven de absolute volgzzaamheid aan haar spirituele doelstelling is. Het geloof en de kerkorganisatie moeten absoluut gehandhaafd blijven. Als men zich niet aan dit ideaal overgeeft en daar offers voor brengt, dan wordt men al gauw als ongelovige gebrandmerkt. In deze opvatting wordt het middel tot doel verheven, de weg wordt voor de bestemming aangezien. Maar menig

weldenkend mens heeft intussen zijn doel al langs een andere route bereikt.

Samen naar een goed leven zoeken gaat nu veelal om de eeuwenlang gebaande wegen van de christelijke overtuiging heen. Men heeft zijn eigen aansprekende en inspirerende goden en plekken van levensvulling en ontspanning gevonden, waar mensen samenscholen om hun levensdagen zinvol vorm te geven en feestelijk te beleven.

De hedendaagse kerken en kathedralen zijn de voetbalstadions waar men wekelijks zijn idolen aanbidt, zich extatisch de keel schor zingt en daar vreugde aan beleeft. De popfestivals en de uiteenlopende culturele manifestaties zijn de nieuwe zingevings- en verdiepingsbronnen voor het dagelijks leven geworden. Naast de persoon van Jezus zijn Nelson Mandela, Malala Youzafzai, Dietrich Bonhöffer, Oprah

Winfrey, Eberhard van der Laan, Tom Dumoulin, Maxima Zorreguieta, de eigen moeder en vader en je eigen dierbare lief, de inspirerende voorbeelden die visie en kracht geven om je ook zelf naar beste vermogen in te zetten om hier en nu samen iets moois van het leven te maken. Iemand oppert zelfs het idee om Michael Jackson heilig te

verklaren.

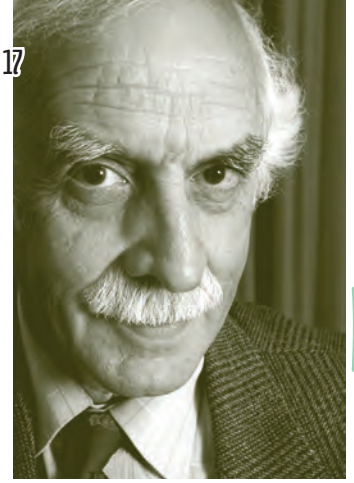
Zo heeft iedereen idolen en zijn ‘selfie-godenwereld’ geschapen, waaromheen hij zijn eigen gedachtewereld en gedrag, in de vorm van folklore en offervaardigheid voor het goede doel en solidariteit met anderen, drapeert. Deze vereerde goden leven niet in de wolken, maar het zijn doodgewone mensen die naar vermogen hun talenten inzetten om verbindend, helend en feestend met mensen bezig te zijn.

Een bejaarde moeder vertelt me dat ze erg verdrietig is omdat haar kinderen het geloof hebben verloren en niet meer naar de kerk gaan. Ze komen haar wel elke zondag trouw bezoeken en verwennen haar in alle opzichten. “Stel”, zeg ik, “dat ze wél naar de kerk gingen, maar u níet kwamen bezoeken. Wat zou u wensen?” “Dat ze me komen bezoeken natuurlijk! Het zijn schatten van kinderen, ze doen niemand kwaad en het zijn engelen die me op handen dragen.” Ze straalt van trots en vreugde. Dus toch, engelen bestaan en zorgen voor een hemel op aarde. ●

De misvatting van het katholieke geloof en menig andere religie is, dat het doel van ons leven de absolute volgzzaamheid aan haar spirituele doelstelling is

ERIK JURGENS

SECULARISATIE EN KERKVERLATING

In de Middeleeuwen was de kerk het voornaamste leefverband. We bestonden toch alleen om later in de hemel te komen? In de tijd van de Verlichting (18e eeuw) worstelde men zich langzaam los van die beklemming. Men ging meer vertrouwen op de ontwikkeling van de menselijke rede. Men bedacht mooie dingen, zoals democratie, rechten van de mens, vrij onderzoek naar de waarheid en naar de natuur, een leven dus naast het kerkelijke. In de 19e en 20e eeuw probeerde de Kerk nog krampachtig vast te houden aan de oude positie.

'Per omnia saecula saeculorum' zeiden we, nog midden 20e eeuw, op het einde van onze lofprijzingen aan de Eeuwige, 'door alle eeuwen der eeuwen'. *Saeculum* betekent in het Latijn: tijdspanne. Eerst die van een generatie, toen van een eeuw. Maar het ging ook de mensen uit zo'n tijd betekenen. Dat doen wij ook. Hebben we het over onze Gouden Eeuw, dan bedoelen we de samenleving van toen, de Republiek der Zeven Provinciën.

Voor christenen bestond dat wereldlijke *saeculum* naast het geestelijke leven. Het tweede belangrijker dan het eerste. Maar vanaf de tijd van de Verlichting kwam het wereldlijke steeds meer los van het geestelijke te staan. Dat zich losmaken kreeg in de 18e eeuw ook een woord: secularisatie, verwereldlijking.

Staat en kerk gescheiden. Kerkelijke banvloeken hadden geen politieke gevolgen meer. Inquisities mochten mensen niet meer verbranden omdat ze ketters waren. Bisschoppen waren niet meer tevens vorsten over een bepaald gebied (in onze streken: Utrecht en Keulen). Morele regels voor mens en samenleving vonden hun bron niet meer in kerkelijke voorschriften, maar in eigen inzicht en in afspraken binnen de samenleving. Juist die scheiding bracht de kerken nog een tijd van voorspoed (19e/20e eeuw), verlost van de last om ook de wereldlijke samenleving te moeten inrichten. Alleen gericht op het zieleheil der gelovigen. Secularisatie was dus eigenlijk een goede zaak geweest, al vond Rome van niet. Zo was het nog in mijn jonge jaren, tot ongeveer Vaticanum II, jaren zestig. Toen begon een nieuwe ontwikkeling: kerkverlating. We hadden zozeer gehoopt: dat de liturgie echt zou kunnen worden vernieuwd – bijvoorbeeld in de geest van Huub Oosterhuis en Bernard Huijbers; dat het kerkelijk leven niet meer alleen beslist zou worden van bovenaf (Rome-bisschop-pastoor), maar mede van onderop; dat knellende regels, zoals priesterschap alleen voor mannen, en het celibaat, zouden worden opgeheven; dat echtscheiding en hertrouwen erkend zouden worden; dat de Encycliek *Humanae Vitae* uit 1968 (verbod op anticonceptie) zou worden ingetrokken. En zo meer. Maar niks van dit alles. Het was eerder zo dat het Vaticaan Vaticanum II probeerde te smoren.

Dat leidde overigens, in protest, tot de oprichting van de Mariënburgvereniging, in 1983. Maar helaas vooral ook tot het feit dat de mensen het instituut Kerk niet meer serieus namen, onmachtig als dit bleek om zichzelf te vernieuwen. En sindsdien is nog zoveel veranderd in de samenleving, met name sinds 1990, de digitale revolutie. Het vooral behoren tot een 'verzuild' leefverband – vroeger een belangrijke reden om bij een kerk te blijven horen – maakte plaats voor grote individualisering. Maar bij de kerk was het: *Im Westen nichts Neues*.

Waar is de afgelopen halve eeuw bij de kerkelijke leiding de Geest Gods gebleven? De kerk heeft zich niet mee-ontwikkeld met de samenleving. En dus staan de kerken leeg.

CO
LU
MN.

TEKST
THEA VAN BLITTERSWIJK
FOTO
JENSZYGAR

DE GODEN

VERHUIZEN MEE

Op 22 oktober 2018 publiceerde het CBS een rapport waarin cijfers worden gepubliceerd over religieuze betrokkenheid in ons land. Die cijfers laten zien dat 49% van de inwoners van Nederland zich tot een religieus genootschap bekennt. Deze onderzoeken worden regelmatig gehouden zodat trends duidelijk zichtbaar zijn. Die laten een dalende kerkbetrokkenheid zien. Niet verrassend is dat kerkbezoek en kerkbetrokkenheid in de katholieke en protestantse kerken teruglopen, terwijl de islam in de loop der jaren is gegroeid.

Naast de werkelijkheid van de harde cijfers tekent zich ook een andere ontwikkeling af. Theologen en sociologen wijzen erop dat 'religieus zijn' en 'religie- of kerkelijk-betrokken zijn' niet per se hetzelfde is. Het is dan ook niet zo vreemd dat het CBS in haar categorieën onderscheid maakt tussen de conventionele religies als katholicisme, protestantisme, islam, jodendom en hindoeïsme. Zelfs het boeddhisme, dat toch meer een levensweg dan een godsdienst zou zijn, wordt hierin meegenomen. In een klein regeltje vertelt het CBS ons dat van de 6% mensen die aangeeft tot een andere categorie te behoren, geen nadere gegevens bekend zijn.

Misschien is het juist interessant om verder in te zoomen op die categorie. In 2015 publiceerden Paul Spapens, Marieke Boerefijn en Rianne Vrijdag-Swinkels *Zin in Brabant*, een boek met verhalen over religie en spiritualiteit in Brabant. Daarin staan 50 portretten van mensen uit onze provincie die, op zeer uiteenlopende manieren, de weg naar God proberen te vinden. Portretten uit een orthodox klooster in Asten, een Thaise Buddharamatempel in Waspik, van een Sjamaan van de Lakota Indianen in Veghel, een kofiedikkijkster en een priesterbroederschap. Een prachtig geïllustreerd werk dat laat zien dat religie en zingeving zich op vele manieren aan ons kunnen voordoen. We kunnen hieraan direct allerlei waardeoordelen koppelen, maar boeiender is de vraag welke vormen van zingeving in onze samenleving kans hebben op een duurzame verankering onder de bevolking van onze, van oudsher zeer katholieke,

provincie.

Met verwante religieuze groeperingen werken wij sinds 2008 samen in het 'Ronde Tafelhuis', in het buitengewone stadsdeel Tilburg-Noord. In ons centrum hebben verschillende religieuze en culturele groeperingen een thuis gevonden. Het samenwonen van al die groepen heeft er op een organische manier voor gezorgd dat mensen ook met elkaar willen samenwerken; niet omdat het moet, maar omdat het meerwaarde oplevert.

In het afgelopen jaar maakten wij een inventarisatie van de gebedshuizen en religieuze centra die Tilburg rijk is. Een lijst van meer dan 80 adressen waar mensen wekelijks of zelfs dagelijks

samenkomen is het resultaat, plaatsen waar mensen bidden voor zichzelf en voor de wereld, met elkaar in gesprek gaan, elkaar ondersteunen, troosten en bemoedigen. Voorbeelden te over. De Poolse parochie die iedere zondagmiddag samenkomt op de Schans trekt honderden mensen naar de kerk. Een Kroatische, Indonesische, Surinaamse, Antilliaanse en Chinese kerk zien wij. Orthodoxe kerken: Armeens, Eritrees en Syrisch. En niet te vergeten een scala aan opwekkingskerken met kleurrijke namen als City Life Church, New Song, Pentecost, Soul Saving Station of every Nation, Mountain of Fire. Mannen, vrouwen en kinderen met roots in West- en Midden-Afrika, in Midden-Europa, de Antillen, Suriname, Indonesië, het Midden-Oosten, Oost-Afrika, voor hen zijn het niet alleen gebedshuizen, maar ook plekken van ontmoeting, waar ethiek en schoonheid een belangrijke rol spelen.

En de Goden verhuizen mee, God is een vluchteling, Ongelofelijk, het is zomaar een greep uit de publicaties over al die manieren waarop zingeving, religie en levensbeschouwing zich aan ons voordoen.

Ook deze laten zien dat de opkomst van nieuwe religieuze gemeenschappen in ons land betekenisvol is. Mensen migreren en komen naar ons land om te werken, te wonen, een veilig heenkomen te zoeken of een toekomst op te bouwen. Zij nemen hun familie en hun koffer mee, maar ook hun God of hun goden. 91% van de wereldbevolking hangt een religie of religieuze stroming aan. Voor Noord-Europa zijn die cijfers anders, het is dan ook niet vanzelfsprekend om die veelheid aan religies te herkennen en nog veel minder om ze te erkennen. Het is een grote vergissing om levens-

beschouwing te zien als één van de levensdomeinen, het gaat immers om de bodem onder het bestaan van mensen, om hun houvast, hun overtuiging en soms ook een perspectief op een toekomst na dit aardse bestaan. Dat religie uit onze samenleving zal verdwijnen, een langzame dood zal sterven, is dan ook zeker geen uitgemaakte zaak.

David Dessin, een Vlaamse onderzoeker aan de Universiteit van Antwerpen, schreef het boek *God is een vluchteling*. Hij laat zien hoe het christendom terugkeert naar de Lage Landen. In het slotwoord zegt Dessin: “Het wordt tijd dat wij ons in Europa rekenschap geven van een nieuw soort vreemdeling in ons midden: de christen”.

Veel organisaties dragen in onze tijd het begrip ‘verbinden’ (een vertaling van het woord religie) in hun motto, naam of *vision statement*. Dat is niet vreemd, want al die organisaties proberen mensen met elkaar in contact te brengen. Daaraan gaat een basisindustrie vooraf die zich door de tijd heen bewezen heeft: waar mensen met elkaar in contact komen en aspecten van het leven met elkaar delen, ontstaan nieuwe verbanden. Daaruit kunnen heel goed nieuwe mogelijkheden en kansen ontstaan waarop mensen in harmonie veilig met elkaar het leven kunnen opbouwen; samenleving maken. Waar verbanden worden gelegd, wordt isolement doorbroken. Verbinden is van levensbelang voor de samenleving.

Als wij dat tot ons laten doordringen ontkomen we er niet aan om aandacht te besteden aan al die religieuze genootschappen; het zou een gemiste kans zijn. Duizenden mensen komen hier immers met grote regelmaat samen. Hier ligt een opdracht voor bestuurders van gemeente en provincie: erkennen van het gegeven dat naast de islam ook nieuwe verschijningsvormen van het christendom mee naar ons land komen – waar met name ook veel jonge mensen zich aan verbinden.

Hier liggen kansen voor het leggen van dwarsverbanden tussen mensen die met elkaar in gesprek gaan en gezamenlijke belangen zoeken. Migratie brengt nieuwe vragen in onze samenleving; de goden verhuisden mee! ●

THEA VAN BLITTERSWIJK IS DIRECTEUR VAN HET RONDE TAFELHUIS, CENTRUM VOOR RELIGIE EN CULTUUR (IN TILBURG-NOORD) EN PASTOR IN DE NORBERTIJNENPAROCHIE HEIKANT-QUIRIJNSTOK ALDAAR.

TEKST & FOTO'S
MARGRIET GOSKER &
YOSÉ HÖHNE
SPARBORTH

TWAALF BRIEF OVER MARIA

Tussen Margriet Gosker en Yose Höhne ontstond in 2018 een briefwisseling over Maria die uiteindelijk twaalf brieven zou gaan tellen. Mariënburg Magazine gaat deze brieven de komende tijd alle twaalf publiceren. In deze eerste aflevering van 2019 de eerste vier.

Redactie

DS. DR. MARGRIET GOSKER (1945) IS EMERITUS PREDIKANT VAN DE PROTESTANTSE KERK IN NEDERLAND EN OECUMENISCH THEOLOOG. ZIJ ZET ZICH AL JAREN ACTIEF IN VOOR DE OECUMENE, ONDER MEER VOOR ZOF3BIJEEN IN

DE RAAD VAN KERKEN. ZIJ WAS ONDER (VEEL) MEER REDACTEUR VAN MV-NU (2002-2006). ZIE VOOR HAAR BIOGRAFIE EN HAAR VELE PUBLICATIES OVER AMBT EN OECUMENE, WAARONDER HAAR PROEFSCHRIFT: WWW.MARGRIETGOSKER.COM

ZR. YOSÉ HÖHNE SPARBORTH (1946) IS SINDS 1965 LID VAN DE CONGREGATIE ZUSTERS VAN DE VOORZIENIGHEID. ZIJ WAS ONDER MEER ACTIEF IN DE BASISBEWEGING NEDERLAND EN IN DE ACHT MEI BEWEGING. ZIJ IS ZEER BETROKKEN BIJ HET WERK VAN DE DOMINICANEN EN DOMINICANESSEN IN NOORD-IRAK (KIRKUK) EN HET UTRECHTSE STADSKLOOSTER. ZE WAS OOK ACTIEF VOOR ZOF3BIJEEN IN DE RAAD VAN KERKEN. RECENT VERSCHEEN HAAR AUTOBIOGRAFIE *IK PAS NIET EN GOD OOK*, MEMO-REEKS, VALKHOF PERS, 2019.

VEN

Brief 1 - 12 juni 2018

Beste José.

we zijn allebei actief voor '2of3bijEEN', een gremium dat een netwerk van verschillende geloofsorganisaties is, en dat – voorheen al veertig jaar als Basisbeweging Nederland – een recht van meespreken en meedenken heeft binnen de Raad van Kerken. Vanuit die achtergrond zijn we allebei actief voor de Raad van Kerken in Nederland. Jij vanuit je rooms-katholieke achtergrond en ik met mijn gereformeerde wortels. De Raad wilde op verzoek van het Forum voor Katholiciteit in juni 2018 over Maria spreken en vroeg advies aan de Beraadgroep Geloven en Kerkelijke Gemeenschap, waarvan ik al een jaar of tien voor '2of3bijEEN' deel uitmaak. Mij werd gevraagd een voorzet voor de discussie te geven, hetgeen ik met plezier heb gedaan. Het is zeker een belangrijk thema, juist om het aan te kaarten in oecumenisch verband. Terugkoppelend naar mijn achterban vraag ik jou als ingetreden zuster en als lid van een congregatie: wat is voor jou de betekenis van Maria? Inspireert ze je? Hoe is er in jouw geloofstraditie over Maria gesproken? Zijn er dingen die je ergeren of dwarszitten?

Hartelijke groet. Margriet

Brief 2 - 13 juni 2018

Beste Margriet.

als kind vond ik bij Maria een echte thuishaven. Dat heeft te maken met mijn levensverhaal. In mijn kindertijd heb ik uit de DDR moeten vluchten. Als ongewenste vreemdeling in Nederland voelde ik mij altijd weggejaagd en nergens thuis. Bij Maria vond ik als vluchteling herkenning en troost tegen mijn eenzaamheid. Zij gaf mij levenskracht, zodat ik het leven en ook de toekomst weer aankon. Maar later ben ik die onschuldige naïeve nabijheid ook weer kwijtgeraakt. Tijdens mijn theologiastudie heb ik veel over Maria gelezen. In 1987 kwam de Poolse Paus met een encyclic over Maria, gevolgd door een encyclic over de roeping van 'de vrouw' in 1988. Ik maakte me er behoorlijk kwaad over en schreef in een artikel (in *De Bazuin*) dat de encyclic *Redemptoris Mater* helemaal niet over Maria ging, maar over de eminente voortreffelijkheid van de mannelijke hiërarchie. De hele encyclic werkte toe naar die éne parallel: Kerkhiërarchie als Moeder en Maagd. Een jaar later schreef dezelfde paus over de roeping van de vrouw. Daarmee was de boodschap wel duidelijk. Maar jij als protestant, hoe kijk jij tegen Maria aan? Ik hoor wel van je.

Vrede en alle goeds. José

Een Maria in de kapel van Sulaymaniyah.

MARIENBURG
MAGAZINE
VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

JAAR 35

Brief 3 - 14 juni 2018

Beste José.

dank voor je brief. Je schreef dat Maria ooit een echte thuishaven voor je was. Dat kan ik me goed voorstellen. Is dat nog steeds zo? Kun je daar iets meer over zeggen? Zelf ben ik als protestant eigenlijk zonder Maria opgegroeid, nu ja behalve dan in het Kerstverhaal. Ik hoorde alle Bijbelverhalen, dus ook het verhaal van de bruiloft in Kana. En, o ja, de twaalfjarige Jezus in de tempel, dat Maria toen zo ongerust was over haar kind. In de lijdensstijd, bij de preken over de kruiswoorden kwam Maria ook ter sprake: "Vrouw zie uw zoon, zoon zie uw moeder". Maar Maria's naam werd niet vaak genoemd en belangrijk kon ze ook niet zijn, want Mariaverering was Rooms, zo werd mij verteld. Dat afstandelijke, dat Jezus 'vrouw' tegen zijn eigen moeder zei, dat vond ik wel heftig. Later ging

ik er anders tegen aankijken, mede dank zij feministische theologie. Het Magnificat is een krachtig lied, en dat Maria haar fiat gaf (Lucas 2) was heus geen willoze gehoorzaamheid of slaafse dienstbaarheid. Maria was een sterke, fiere onafhankelijke vrouw. We hadden toen ook het tijdschrift *Fier*, weet je nog? Maria, een jonge vrouw die wist wat ze wilde, maar ook dingen in haar hart kon bewaren. Ze was zeker niet het volgzaam nederige typetje in zedig blauw gekleed, dat ik kende van mierzoete afbeeldingen. Ik was ook met Maria bezig toen ik zwanger was in de Adventstijd. Zwanger zijn in de Advent is heel apart: het geheim van het leven, de verwondering, de aanvaarding, de blijdschap om het nieuwe leven. Het gaat dan allemaal door je heen. Maar moederschap is geen roze wolk. Maria kreeg een zwaard door haar ziel. Dat is ook een Mariaboederschap en die komt hard aan. Onrecht, pijn, lijden, zwaard, dingen waar je niets tegen kunt doen. Daar

was ik ook vaak mee bezig. Ook in mijn pastoraat waar vrouwen kinderen verloren aan het leven, aan de dood, aan de drugs, aan een ongeval. Zoals mijn eigen moeder haar zoon verloor aan een fataal auto-ongeluk. Tranen. Ik herinner me een vriendin, die in haar verdriet veel troost zocht en vond bij een Piëta. Ik was ook bezig met het Magnificat. Ik herkende in de figuur van Maria de honger naar gerechtigheid, die al eerder in het Eerste Testament profetisch was verwoord door Hanna: de radicale omkering van foute verhoudingen. Ik herkende in het Magnificat een profetisch spreken en een heldere maatschappijkritiek, die recht wil zetten wat krom en oneerlijk is. Dat inspireert me nog steeds. Jou ook, denk ik?

Met goede groet en houd goede moed. Margriet

Maria in de Jozefkerk, in Kirkuk (Irak) waar 2014 de vluchtelingenkinderen een groot kerstfeest kregen aangeboden. Onder Maria's ogen.

Brief 4 - 15 juni 2018

Beste Margriet.

ja, het Magnificat: magnifiek. Maar als je vraagt of ik nog steeds dat thuishavengevoel bij Maria heb, dan moet ik zeggen: nee, dat niet. Als er Mariadevotiemomenten zijn van geloofsgemeenschappen waarmee ik verbondenheid ervaar (zoals in El Salvador, Nicaragua en Irak), dan kan ik dat goed meebelevan, maar ik praktiseer geen eigen devotie meer. De reden daarvan is, dat ik te goed heb gezien hoe Mariadevotie werkt. Het is een praktijk, die volgens mij meer dan enig ander theologisch, exegetisch, kerkhistorisch of geloofsmoment zichtbaar maakt hoe de balans beweegt in de spanning tussen kerkvolk (Gods volk onderweg) en ambtelijke machtscontrole. 'Maria' liet me zien hoe groot de afstand is van reëel bestaande geloofsgemeenschappen tot het Koninkrijk Gods. Maria zelf kan het probleem niet zijn. Ze is de moeder van Jezus. Maar wat reformatorische kerken doen, Maria negeren, dat lijkt me toch ook de oplossing niet? Evenals rond de Godsvraag is het volgens mij ook bij het spreken over Maria relevant ons af te vragen wat de sociaal-culturele positie is van gelovigen, die hun devotie gestalte geven. En wat de positie is van degenen die theologisch of exegetisch spreken over Maria. Want laten we wel zijn. Maria is niet het probleem. God is niet het probleem. Maar degenen die roepen: "God, God..." Welke

Wandkleed van Maria, gemaakt door een van de vrouwen van 150 IDP's die drie jaar lang in dit klooster te Sulaymaniyah werden opgevangen. Als dank.

belangen moet God voor hen dienen en welke karren moet hun god trekken? Het is altijd de vraag: wie is er aan het woord en wat betekent dat? Het maakt wel degelijk uit wie iets zegt. Toen Martin Luther King zijn volk opriep de strijd gewelddoos te voeren, was dat profetisch. De Ku Klux Klan, president Verwoerd van Zuid-Afrika, het waren racisten; wat als zij de gewelddoosheid van Martin Luther King hadden geciteerd om de zwarte gemeenschap haar plek te wijzen? Hoe vals had dat geklonken? Een profetisch woord zou zo tot een brutale leugen zijn geworden. Waarheid bestaat nooit in abstracte zin. God werd mens in deze wereld, waarin zeer scheve verhoudingen de dienst uitmaken. De vraag: wie spreekt, binnen welke situatie en tot wie, geeft uiteindelijk de betekenis aan de woorden. Spreken over Maria in, vanuit en door geloofsgemeenschappen die nog steeds mannenbolwerken zijn, is dan ook geen onschuldig spreken. De context geeft veel betekenis mee. Kun je hier wat mee?

Vrede en alle goeds. Yosé

LEON GOERTZ

HUID

Elke ochtend verbaas ik me voor de spiegel over mijn huid. Niet omdat zij een lofwaardige bezienswaardigheid is, maar om het feit dat zij de binnenkant van mijn lichamelijke verschijning zo mooi omvat. Alle rondingen en uitsteeksels zoals vingers, oren en neus zijn prachtig ingepakt. Niets dat er zo maar huidloos aan vastzit.

De huid is bij elk mens de beschermende grens die gevoelig is voor alle invloeden van buitenaf. Zij krimpt ineen bij extreme temperatuur en houdt infecties buiten het lijf. Zachte stralingen en liefkozingsen doen haar goed, en bij felle verwondingen explodeert de hersenpan van agressie om de indringer van zich af te houden. Open wonden weet ze snel te dichten om het binnengebieden niet verder van de kook te brengen, zodat het hele lijf naar eigen aard harmonisch kan blijven functioneren.

Ons hele lichaam is in de loop der tijd op een wonderbaarlijke manier gegroeid tot deze vorm. Een evolutionair proces dat zonder ons toedoen zomaar gebeurt. Bij een pijnlijke misgroei of een ziekelijke ontwikkeling is een ingreep van buitenaf wel aan te raden, maar het is steeds een gok of die wel goed uitpakt.

Doorgaans kennen we onze grenzen en weten we wel hoe we met ons eigen en elkaars lichaam moeten omgaan. Moeilijker wordt het om de sociale en psychische grenzen van de mensen om ons heen in de gaten te hebben en met respect tegemoet te treden. Zeg een onvertogen woord over je schoonmoeder, over de hond of de voetbalclub van je buurman, en je hebt de poppen aan het dansen. Na wat emotionele schermutselingen kan het gezond verstand iedereen weer in zijn perk terugdringen. Want je moet toch samen verder in het leven.

Nog ingewikkelder wordt het wanneer de grote sociale lichamen vanuit de loopgraven van de eigen vooroordelen elkaar gaan overdonderen en mores willen leren. Want alle verenigingen, politieke partijen en religies hebben een gevoelige huid waarmee ze hun inwendige structuur van waarden, cultuur en levensgewoonten willen beschermen. Men komt dan op voor eigen waardigheid en bestaansrecht zoals die in de loop der tijd in een sociaal evolutionair proces gegroeid zijn.

Zoals bij elk mens binnenshuids ziekelijke ontwikkelingen en slijtage kunnen huishouden, zo hebben ook politieke systemen en religies hun zwakke kanten. Ze zullen dan aan de slag moeten om bij zichzelf operationeel te werk te gaan en kunnen daarbij wijselijk ook leentjebuurlen bij respectabele buitenstaanders. Deze wereldomvattende oecumene kan ons heelhuids verder helpen.

C
O
L
U
M
N.
.

HUUB SCHUMACHER

STRAKS MET PASEN... MOET IK DAN BLOZEN?

Wil je niet doorgaan voor een ouwe sok, maar voor iemand die echt van deze tijd is, dan geloof je natuurlijk niet meer in Grote Verhalen. Grote kenners van de cultuur bedoelen er, je weet wel, die overkoepelende 'visies' op de geschiedenis mee, die allesomvattende principes waar alles aan vastgeknoopt kan worden; denk aan hét Kapitalisme of hét Marxisme, of hét Bijbelse Geloof. Hun redenatie is dat die 'visies' inmiddels allemaal hun failliet bewezen hebben... dus weg ermee; ze zijn nog van het tijdvak van de Moderniteit of van nog eerder, maar dat is intussen allemaal passé. Mensen van déze tijd zijn postmodern, en postmodern doen niet meer mee aan Grote Verhalen..

Nu wil ik, toch minstens aan de buitenkant, graag doorgaan voor 'van deze tijd'. Ik probeer daarom maar niets te laten merken als men de draak steekt met die Grote Verhalen, maar ben toch bang dat ze zien dat ik bloos omdat ik er stiekempjes vanbinnen wél in geloof. Niet in allemaal! Wel in één ervan.

Trouwens, met mensen die sowieso moeilijk doen over verhalen heb ik al moeite. Vonden die het dan niet geweldig toen vroeger hun moeder hen verhaaltjes vertelde? Zijn zij dan de verhalen vergeten die de meester op school altijd voorlas op vrijdagmiddag, het laatste half uur van de schoolweek? Verhalen kun je toch niet missen! De televisie krijgt ze niet vervangen, o nee. Die vertaalt ze zelf al voor jou, zodat jouw verbeelding er niet echt meer aan te pas komt; waardoor een film meestal ook zo tegenvalt als je het boek al gelezen hebt. Een goed verhaal vul je immers zelf met eigen beelden. Ja toch?

Zo ook bij dat ene Grote Verhaal waar ik – tegen heel die postmoderniteit in – wél in geloof: de Bijbel, dat majestueuze Paasverhaal. Als dat eens echt mee mocht doen bij onze vormgeving aan de wereld; voor mijn gevoel zit daar zo ontzaglijk veel spankracht en vuurwerk in! Ik weet niet of er dan zoveel gele hesjes uit de kast zouden komen, of muren tegen vluchtelingen gebouwd zouden worden, of weet ik wat meer... Vergeet immers niet: voor de Bijbel is het Grote Verhaal de God die 'DE NAAM' genoemd wordt: je weet wel, die onuitsprekelijke prikkel in elk goed gevormd geweten om elkaar voor het graf van onderdrukking en slavernij weg te sleuren en het elkaar,

niemand uitgezonderd, als vrije en autonome mensen in onverwoestbare solidariteit naar de zin te maken.

Laat mij straks met Pasen dan maar blozen, maar ik wil zo'n verhaal niet kwijt...!

Ach, eigenlijk begrijp ik die postmodern niet. Natuurlijk lukt het nooit – dat weet ik ook wel – om de maatschappelijke ordening identiek aan dit Grote Verhaal te krijgen. Maar alle kleine beetjes helpen toch, zei de mug... Dat Paasverhaal hakt erin, hoe dan ook. Je wordt er, als klap op de vuurpijl, ook nog eens in op sleeptouw genomen door die Godgedroomde mens die je tot op vandaag overal ziet verrijzen waar de een de ander overeind helpt, en overal ziet opstaan waar mensen zich verzetten tegen onrecht...! Lezer, ik begin me af te vragen: moet ik blozen omdat ik in dit Grote Verhaal geloof?

Ik zou niet goed snik zijn als ik me zou schamen voor Pasen! Die schroom moet maar eens over zijn! Ik zeg het hardop: ik heb medelijden met hen die beweren: 'Er is geen Groot Verhaal. Er is geen God. Er is geen prikkel-van-al-zo-hoge in je buik om met het visioen mee te doen dat ooit alles en iedereen tot volle bloei kan komen'. Medelijden heb ik met ze. Waar halen zij dan warmte en levensperspectief vandaan?

Trouwens, wat zeur ik over blozen om Pasen...? Laat me de laatste tijd uit filosofische hoek meer dan eens geluiden opvangen dat huidige denkers weer volop aansluiting zoeken bij de Grote Verhalen van weleer. Al eens gehoord hoe moderne filosofen geïntrigeerd zijn door Paulus? Mooier kan toch niet! Het Paasverhaal zorgt veeleer voor een gezonde blos; da's wat anders dan blozen!

CO
LU
MN.